

программ на основе целостности и междисциплинарности для каждого из трех основных аспектов проблем устойчивого развития - социального, экологического и экономического. Только через внедрение ОУР будет решаться задача формирования социально активной личности, понимающей синергетическую картину мира, целостность и взаимосвязанность всех явлений и процессов окружающей среды и практической деятельности общества в целом и каждого человека в отдельности. Результатом реализации образования для устойчивого развития будет личность, обладающая планетарным мышлением и эколого-гуманистическим мировоззрением, способная нести груз ответственности за судьбу планеты и земной цивилизации, защищать и отстаивать общечеловеческие ценности, творить целостный, гуманный и безопасный мир.

Использованная литература:

1. *Программа действий. Повестка дня на XXI век и другие документы конференции в Рио-де-Жанейро*. - Женева, 1993.
2. *Наше общее будущее. Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР)*. - М., 1989. - С. 11.
3. *В.И.Вернадский. Несколько слов о ноосфере. В книге «Вл. Вернадский...», М.: Современник, 1993. с. 505-518.*
4. *Каландаров К.Х. Коммуникативные основания устойчивого развития (философский анализ) Автореферат диссертации на соискание Москва - 2000*
5. *Б.Е. Большаков, О.Л. Кузнецов, Ю.В. Громыко Проектирование устойчивого развития в системе Природа-Общество-Человек . Альманах Восток. Выпуск: N 1X2 (25X26), январь-февраль 2005 г*
6. *Маслова Н.В. Общая характеристика концепции ноосферного образования. «Биосфера», №2, Москва, 2000.*
7. *Мукушев Б.А. Теоретические основы формирования синергетической культуры учащейся молодежи. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук, Караганды, 2006.*
8. *Панкрушина А.М.Философско-педагогические идеи представителей русского космизма в становлении ноосферного образования. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. Нижний Новгород - 2004.*
9. *Урсул А.Д.: Стратегия устойчивого развития и новый этап учения о ноосфере // \Безопасность Евразии, 2001, Ns 3;*
10. *Ю.Урсул А.Д. Модель устойчивого развития для России. - М..1994. - С. 4*
11. *«О Концепции перехода Республики Казахстан к устойчивому развитию на 2007-2024 годы» Указ Президента Республики Казахстан от 14 ноября 2006 года N 216.*

УДК 241.13:176.1

Т.П. ІВАХНЕНКО

*докторант кафедри методики навчання
Національного університету біоресурсів
і природовикористання України, к.пед.н.*

РЕЛІГІЙНИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СЕСУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. У статті розкрито взаємозв'язок культури і релігії, релігійний підхід до проблеми формування сексуальної культури особистості.

Ключові слова: особистість, стать, секс, сексуальність, міжстатеві відношення, цнотливість, чистота стосунків, духовність, релігія, християнські погляди на секс.

Аннотация. В статье отмечена взаимосвязь культуры и религии, религиозный подход к проблеме формирования сексуальной культуры личности.

Ключевые слова: личность, пол, секс, сексуальность, межполовые отношения, девственность, чистота отношений, духовность, религия, христианские взгляды на секс.

Annotation. The article shows the correlation between culture and religion, religious approach to the forming of sexual culture of a person.

Keywords: personality, sex, sexuality, intersexual relations, virtue, purity of sexual relationship, spirituality, religion, Christian view of the sexual relationship.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасний стан суспільства досліджується представниками різних гуманітарних наук з усіх сторін, у тому числі з точки зору культури, її розвитку та існуючих у цій області проблем. Поворот до розуміння національної культури як основи осмислення феномена людської культури - справжнє історичне відкриття часу перебудови.

Сексуальна культура складається під впливом психологічних, соціально-психологічних і біологічних чинників, характерних для тих або інших соціальних умов (ставлення громадськості до сексу, релігії, звичаїв, обрядів, статевого виховання й освіти), які формують ставлення особистості до сексу і її сексуальну поведінку.

Головною із проблем суспільного розвитку, на наш погляд, є низький стан культури (особливо сексуальної культури, яка майже не досліджується українськими науковцями) та духовності в суспільстві, як на глобальному рівні, так і стосовно окремих спільнот та особистостей, зокрема студентської молоді першого року навчання періоду адаптації.

З погляду відомого фахівця у галузі статевої соціалізації і сексуального виховання підрастаючого покоління І.С. Кона, статеве виховання слід розглядати в широкому і вузькому розумінні. У широкому розумінні воно означає весь процес тендерної соціалізації, всі ті організовані цілеспрямовані, а також стихійні впливи, які допомагають дитині стати чоловіком чи жінкою, залучають її до існуючої у суспільстві системи між статевих взаємин. У вузькому розумінні статеве виховання є, власне, вихованням сексуальним, оскільки спрямоване передусім на підготовку дитини до гармонійного сексуального життя [7, 36].

Духовно-світоглядна сфера культури впливає на зміст та специфіку поведінкової діяльності молоді. З цією обставиною пов'язане значення християнської культури в моральній, естетичній освіті виховання дітей і молоді. У суспільстві немає сильнішого регулятора моральної установки, ніж релігійний.

Духовне життя людини дуже складне. Як стверджував Л. Фейербах, трьома основними моментами духовного життя людини є серце, розум і воля. Цінності виражають "лінію серця", знання - "лінію розуму", воля робить цінності й знання реальними, переводячи їх у план поведінки, пов'язуючи з життям. Цінність релігійного світогляду полягає в тому, що він володіє всіма цими характеристиками. Він також володіє однозначністю. Колись це, можливо, гальмувало розвиток суспільства, мистецтва, науки. Але зараз, у сучасному світі, тільки релігія зберегла цю смислову, ціннісну, методологічну однозначність принаймні у межах однієї конфесії, і більше не має жодне явище культури [2, 129].

Потрібно зазначити, що релігія впливає на міжстатеві відносини, поведінку, цінності людей, виходячи з яких вони діють. Початок іде від того, що Господь створив людину чоловіком і жінкою та покликав їх до життя в любові. Він дарував їм статевість, а разом з нею - і відповідальність за заклик до святості й чистоти. На превеликий жаль, нині це рідкість, особливо серед молоді, що й спонукає нас до створення моделі формування сексуальної культури особистості.

Майже ніхто з дослідників не заперечує сильного впливу релігії на культуру. Якщо аналізувати розвиток сексуальної культури в сучасному суспільстві, то релігійні прояви простежуються майже непомітною лінією, крім певних регіонів України, в яких і нині релігійне ставлення до статевих стосунків залишається на певному моральному рівні.

Біблійне вчення про статевість дуже чітко сформульоване - Бог дарував людині статевість, тому вона не є чимось поганим чи гріховним, як часто трактує її суспільство. Залежно від формування світоглядних поглядів різними засобами інформації молоде покоління буде морально стійким або розбещеним. "Дитина, яка навчилася бачити красу класичного живопису і скульптури, не спокуситься легко спотвореним сучасним мистецтвом, не буде тягнутися до позбавлених смаку виробів реклами, і тим паче порнографії" [11,205].

До розуміння чистої, неспотвореної сексуальної краси спонукають нас релігійні вчення про статі - жіночу і чоловічу та їхні статеві стосунки. Це один із головних аспектів дослідження питання формування сексуальних стосунків молоді, зокрема складного періоду їхнього життя - адаптації у вищому навчальному закладі.

Відсутність належного сексуального виховання та підтримки в процесі статевого розвитку індивіда може призвести до того, що він увійде в доросле життя без сформованих християнських цінностей та з неправильним розумінням призначення статевої.

Аналіз останніх досліджень. Наше суспільство переживає період, коли проявляється знищення переконань, ідеалів, світоглядних позицій. Виникає загроза знецінення моральних, гуманістичних цінностей. Тому у сучасних умовах інтенсивної розбудови України особливого значення набуває проблема формування духовно-моральних якостей молодого покоління.

Сучасною особливістю духовного життя є формування позиції, що церква повинна відігравати більш значну роль у житті й лише їй під силу вирішити проблеми відродження моралі, духовності молоді, проте ця позиція викликає й активне заперечення, неприйняття в достатньо широких колах суспільства та науковців. З'явилася поняття "релігійно-етичне" виховання. Активно обговорюються проблеми відносин релігії й освіти (Клікман І.З., Гребнев Л.С.) [5, 97]. Релігія - це не просто феномен культури - скоріше результат самореалізації свідомості, взаємодії духовних факторів з історичними умовами життя, а також з природними особливостями місцевості.

Складність нинішньої ситуації полягає, зокрема, в тому, що виникли чинники, які негативно позначаються на традиційній релігійності українців. Це - наступ масової культури, зумовленої науково-технічним прогресом, упевненість людини у своїй величч як творця і розпорядника життєвої вдачі, відставання духовної практики від потреб нових поколінь.

Труднощі вивчення сексуальної культури, як показав французький філософ Мішель Фуко [12], посилюються тим, що її приписи завжди неоднорідні й неоднозначні. Вивчаючи сексуальні норми й заборони, необхідно враховувати, ким, кому, що, з ким, настільки і чому заборонено. Хоча сексуальні норми звичайно подаються як універсальні, такі, що відображають волю богів, закони природи або інтереси суспільства як цілого, за ними завжди криються відношення влади.

Культура не просто забороняє чи дозволяє ті або інші прояви сексуальності, вона визначає їхню соціальну, етичну й естетичну цінність.

Дослідженню духовного світу і культури молоді присвячено чимало наукових публікацій. Серед них варто назвати, насамперед, дослідження В.П. Андрущенка,

В.Г. Антонечка, В.І. Астахової, В.Д. Бабкіна, В.О. Бабкіної, І.Д. Бега, Л.В. Губернського, В.Б. Євнуха, І.А. Зязюна, Є.І. Головахи, Т.І. Ящук та ін.

Особливе значення для розуміння сутності культури, окремих її етапів і форм, логіки розвитку мають сучасні дослідження вчених України О.В. Александровой Є.К. Бистрицького, І.В. Бичко, М.О. Булатова, В.С. Горського, Б.О. Головка, В.П. Іванова, А.М. Лоя, Б.О. Парахонського, М.Ф. Тарасенка, В.Г. Табачковського, В.І. Шинкарука, О.І. Яценка та ін.

Російський релігійний філософ П. Флоренський доводив, що саме релігія створює культуру, складає її зміст, виконує ті самі функції, що й мистецтво, наука, мораль [4, 71].

Духовній культурі властиві певні особливості: вона має історичну обумовленість, фіксує національні особливості, включає в себе загальнолюдські цінності. Все це є характерним для усіх феноменів духовної культури, в т. ч. для релігії, яка також створюється людством і служить для людства.

Мета статті.. Проаналізувати науково-літературні джерела щодо значення релігійного підходу в процесі формування сексуальної культури студентів періоду ранньої дорослості та розкрити його сучасний стан.

Виклад основного матеріалу. Питання статі, сексуальної культури та статевої моралі взаємопов'язані та переплетені з основними еротичними категоріями, які характеризують те чи інше суспільство.

“Інтимний зв'язок між сексуальністю та релігією червоною ниткою проходить крізь усю людську історію, досягнувши в деяких релігіях, навіть порівняно пізнього походження, такої сили, що в основних догматах цих релігій, у самій їхній сутності яскраво вирізняються сексуальні моменти. Дехто взагалі розглядає історію релігій як історію своєрідної форми прояву статевого інстинкту” [3, 42].

Говорячи про вплив культури на релігію, варто зазначити, що ми насамперед повинні усвідомити наступне: культура зливаючись з релігією, не знищує останню. Насправді релігія нівелюється не культурою, не наукою, а безкультур'ям. Криза будь-якої культури має під собою глибшу основу - кризу особистості; і реформа будь-якої культури, усякої структури, усякого соціуму повинна починатися зі зміни самої людини. Ми живемо в епоху найглибшого морального розпаду людської особистості. Ми живемо в епоху, коли моральна всюдозволеність досягла свого апогею. Те, що в релігії називається гріхом, не просто легалізується, воно пропагується [2, 92].

Ми бачимо, як те, що тепер іменується масовою культурою, призводить до моральної кризи особистості, відбувається відхід від основних норм моралі. “Але є в нашому світі, - як відзначав Митрополит Кирило (Гундяєв),- і те, що утримує його від повного хаосу бездуховності і помилкових, неминуючих цінностей. Це не закон, не держава, не соціальні структури. Це - добро, прагнення до внутрішнього катарсису, моральний закон, виражені, зокрема, через релігійну культуру” [6, 24].

У нашій країні в останні десятиріччя відбувається лібералізація поглядів на проблему цнотливості. В українській мові термін “цнотливість” означає чистоту в статевій сфері людини. Йдеться про спосіб життя та конкретні вчинки людини, які показують, що переживання і усвідомлення себе як статевої істоти реалізується в контексті її поклоніння до святості та самовіддачі в любові. Тому дуже важливо зрозуміти і прийняти християнське трактування цнотливості, статевої чистоти, її цінність і значення в житті кожної людини. Однак реальність сучасного світу така, що люди більше вірять у науку, ніж в релігію. Наукові факти сприймаються як істини, а релігійний світогляд видається за деякий пережиток минулого.

Неоднаково оцінюють різні культури незайманість. Християнство надає незайманості містичної цінності. В образі Богоматері Мати й Діва зливаються воедино, відділяючи тим самим символ материнства від символу сексуальності. Незаймані дівчата, особливо за чернечою обітницею, вважалися в Середні віки христовими нареченими [7, 114].

Апостол Павло навчає: "Це ж сама воля Божа: святість наша - щоб ви стримувались від розпусти, щоб кожний з вас умів гримати своє тіло у святості і пошані, не в пристрасті жагучій, як погани, які не знають Бога; не надуживаючи і не кривдячи в цій справі свого брата, бо Господь за те все відплачує" (Сол. 3, 3 - 6) [10, 61]. Любов розвивається в душі людини, а тіло може дати лише коротку фізичну насолоду. Людські долі доводять, що переживання оргазму не об'єднує людей, само по собі не збагачує любові. Тіло не має сили кохати, а тому не може об'єднувати людей. Молоді люди повинні докласти зусиль, щоб навчити тіло служити справжній любові. Особистість повинна знати і розуміти реакції свого тіла. Мусить навчитися уникати недоречного збудження або, якщо воно вже виникло, вміти опанувати себе. Жадання повинно замінитися ніжністю, котра є виразом безкорисливої доброзичливості та любові, котра оберігає кохану особу і турбується про неї.

Світ вже зрозумів, яку руїну для особистості, сім'ї та суспільства несе статеве нестриманість. Статевий потяг є настільки сильним, до особи, яка подобається, що питання чистоти і цнотливості на фоні цього прагнення часто видається несуттєвим. Крім того, молодим людям дуже важко пливати проти течії сьогоденних звичаїв, коли панує суспільна думка, що людина, яка не має статевих стосунків у віці 20-25 років, є відсталою. Із цього погляду, ідеал дошлюбної статевої чистоти видається безнадійним.

Хлопець і дівчина ще не мають наміру одружитися, хочуть бути разом. Сексуальні стосунки вони вибирають не тому, що їм це необхідно, а тому, що не вміють спілкуватися інакше. Таку поведінку пропонує їм світ дорослих, котрі також не бачать іншого способу спілкування, окрім статевих стосунків, цінують не особистий контакт, а одержжане задоволення - оргазм. Система стосунків між протилежними статями стала повністю "сексуалізованою".

Особливо наслідки дошлюбних статевих контактів позначаються на жінках і майбутніх дітях. Цнотливість матері і характер майбутнього її потомства міцно пов'язані між собою. Здавна народна мудрість говорить про те, що в розбещеної, гулящої жінки не може бути гарного потомства. Сучасні генетики також підтверджують цей зв'язок, відкривши явище телегонії та з'ясувавши можливі його наслідки для репродуктивного здоров'я жінки і її потомства.

Телегонія - це наука, яка стверджує, що на потомство жінки впливають усі її статеві партнери, що передують народженню дітей. Феномен телегонії полягає в тому, що вирішальний вплив на потомство жінки чинить перший чоловік, з яким вона мала перший статевий зв'язок. Саме він, а не безпосередньо батько дитини закладає її майбутній генофонд усього майбутнього потомства. Це явище особливо небезпечно тому, що молоді, недосвідчені, легковажні дівчата мають першого і наступних сексуальних партнерів, як правило, з тих хлопців, що ведуть аморальний спосіб життя, є психічно невірноваженими і т. ін. Не випадково майже всі релігії наполягають на необхідності зберігати дошлюбну цнотливість жінки [8, 58].

"Непорочне" кохання, до якого закликає релігія може стати доброю основою для подружнього кохання у майбутньому. Виникає принципове запитання: чому молоді люди, котрі вирішили одружитися, не можуть відмовитися від статевого контакту до шлюбу, чи справді те, що їх квапить, є коханням? У подружжі статеві стосунки будуть їм дані на ціле життя, що ж змушує розпочати їх вже тепер? То не кохання хоче контакту, а егоїзм, потяг прагне угамування.

Існують моральні, етичні аргументи за чистоту стосунків, і, нарешті, - богословські: у ніжній атмосфері зростає довіра. Ніжні слова кохання - це величезне багатство. Якщо перед шлюбом люди навчаються бути разом у радості, гармонії, то вони зуміють бути разом усе життя, делікатно і гаряче доповнюючи цю гармонію тілесним зближенням [9].

Саме свідомий вибір стриманості від статевого життя до подружжя забезпечує:

- збереження дару своєї невинності для майбутнього чоловіка чи дружини;
- взаємну довіру;
- відсутність негативних спогадів і почуття провини;
- почуття вірності;
- чистоту сумління перед своїми майбутніми дітьми;
- викликає повагу;
- поглиблює кохання [10, 63].

Стриманість до шлюбу в наш час є немовби "не модно". Засоби масової інформації пропагують так званий "безпечний секс", метою чого є нібито захист недосвідчених молодих людей від венеричних хвороб та вагітності. Насправді ж ця пропаганда викривляє правдиве значення статевого життя і породжує цілий ряд проблем - розпусту, проституцію, наркоманію, статеві збочення, аборти, насильство, депресії, самогубство тощо.

Лібералізація статевої моралі серед молоді, пропаганда вільного сексу, легалізація різноманітних сексуальних збочень - усе це орієнтує молодь на ранній секс і, зрештою, це спричинює явище ранньої сексуалізації дитинства, що засвідчують не лише житейські спостереження, але й дані кримінальної і медичної статистики та результати соціологічних досліджень.

Любовна пристрасть та сексуальна розгнuzданість ніколи не схвалювалися слов'янською культурою. Найчастіше вони розглядалися як рядоположні разом із безумством, божевіллям. Не випадково навіть у мові, яка є, як відомо, відображенням народних традицій і презентує культурний спадок народу, сексуальна тематика представлена доволі обмежено, що говорить про певне табу на неї [8, 55].

Однією з форм табулювання певних етапів розвитку сексуальної культури була і є, існуюча в суспільстві релігія.

Висновки. Як свідчить аналіз літературних джерел актуальним є питання щодо релігійного впливу на формування сексуальної культури молоді. Для зрілого прийняття власної статевої та інтеграції всіх її ознак потрібне шанобливе ставлення до них. Багато проблем сучасної людини пов'язані з недостатнім або неправильним сексуальним вихованням. Потрібно:

- формувати сповнене поваги і моральності ставлення до себе та протилежної статі;
- допомогти молоді зрозуміти та позбутися неправильних стереотипів щодо статевої та поверхневого і легковажного ставлення до власного тіла і статі;
- плекати відповідне ставлення до людської гідності, цнотливості;
- виховувати відповідальність за свої вчинки, за майбутнє своє й іншого [10].

Ми підтримуємо думку доктора філософських наук В.Ф. Баранівського, що "...покращення ролі освіти у формуванні позитивних особистісних якостей громадян можливе за умови відповідного аксіологічного спрямування навчального процесу. ...від змісту і спрямованості навчальних дисциплін, виховного процесу залежить духовна, морально-психологічна культура студентів. Виходячи із стану особистості, неоднозначних соціокультурних впливів на неї, спрямованість освітняського процесу в державі має бути націленою на духовне збагачення" [1, 174].

Релігія є могутнім чинником у формуванні людини, її цивільної й моральної позиції, гармонізації її внутрішнього світу. Протягом останнього десятиліття в Україні зріс інтерес до релігійної проблематики, до визначення місця релігії як у духовно-моральній сфері, так і в культурно-антропологічному бутті загалом.

Отже, нинішня молодь потребує уважного ставлення і серйозної допомоги, які можливі лише за умови об'єднання зусиль усіх без виключення соціальних інститутів, що мають відношення до навчання і виховання.

Перспективність дослідження проблеми:

1. Дослідити динаміку змін сексуальної моралі під впливом релігійних поглядів у період ранньої дорослості.

2. Визначити релігійні фактори впливу на сексуальну культуру студентської молоді на початковому етапі навчання.

Формування сексуальної культури молоді буде більш ефективним, якщо відповідне ставлення до цього процесу стане на належний рівень.

Нині знову виникла суспільна потреба в релігії як культурно-стверджуючому факторі. Тенденції сучасного суспільного розвитку демонструють, що релігія відіграє і надалі відіграватиме в цьому процесі вирішальну роль. Її погляди щодо оцінки критеріїв формування сексуальної культури молоді вагомі - це і ставлення до сексу як до морально-ціннісної категорії, прийняття власного тіла, повага до осіб протилежної статі, сформовані настановлення на цнотливість і утримання від ранніх та випадкових статевих контактів, розуміння необхідності стримувати сексуальні потяги та уміння контролювати їх вияви, знання правил безпечної сексуальної поведінки.

Література

1. Баранівський В.Ф. *Освіта та культура особистості в контексті сучасних реалій глобалізації. /Людина і культура в умовах глобалізації //збірник наукових статей. [Текст]*

- К.: Видавець ПАРАПАН, 2003. 400 с. ISBN 966-8210-04-2.

2. Бодак В. *Релігія і культура: взаємодія та взаємовплив: Монографія. [Текст]* - К., Дрогобич: Коло, 2005. - 305 с. ISBN 966-796-51-4.

3. Болотенюк С.В., Марченко П.А. *Тризуб - символ світогляду українців. [Текст]* - К.: Українська академія оригінальних ідей, Видавництво "Фенікс", 2008. - 184 с. ISBN 978-966-651-632-2.

4. *Духовні цінності в умовах глобальних цивілізаційних трансформацій: Монографія / ред. Ті. Власової, Т.М. Талько. [Текст]* - Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2009. - 404 с. - ISBN 987-966-1507-05-9.

5. Зюзіна Т.О. *Культурологічна підготовка студентів у вищих навчальних закладах: теоретико-методологічні засади змісту освіти: Монографія /Т. П. Зюзіна; Держ закл. "Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка". [Текст]* - Луганськ: Вид-во ДЗ "ЛНУ імені Тараса Шевченка", 2009. - 384 с.

6. Кирил (Гундяев), митрополит. *Доклад на Всемирной миссионерской конференции (Сальвадор, Бразилия, 24 ноября - 3 декабря 1996 г.) //Церковь и время. [Текст]*, 1998. - № 1 (4). С. 15-34.

7. Кон І.С. *Вступ до сексології: Пер. з рос. /П.Л. Пироженко. [Текст]* - К.: Либідь, 1991. - 304 с. ISBN 5-11-001609-7.

8. Петрунько О.В. *Актуальні проблеми сексуального виховання підлітків. [Текст]* - К.: ДЦССМ, 2004. - 80 с, - ISBN 966-340-018-8.

9. *Пултаська Ванда Приготування до подружнього життя. [Текст]* - К.: "Свічадо", 2000. - 102 с.

10. *Тіло — храм Святого Духа: Програма статевого виховання (17 - 18 років). Посібник. [Текст]* - Львів: Свічадо, 2006. - 200 с. ISBN 966-395-065-X.

11. *Цит. з книги: Досліди православної педагогіки. Літературне навчання. Книга 5 і 6, 1993.*

12. Foucault M. *Histoire de la sexualite. T. I. La volonte de savoir. Paris, 1976.*